FILMAJÁNLÓ TANÁROKNAK ÉS DIÁKOKNAK

Magyar passió

magyar filmdráma, 95 perc, 2021.

A film adatlapja:
https://nfi.hu/filmek/magyar-passio.html

Rendező: Eperjes Károly

Operatőr: Csukás Sándor

Szereplők: Eperjes Károly, Telekes Péter, Tóth Auguszta

Előzetes:
https://www.youtube.com/watch?v=BYsY4VhW4xs

Röviden összefoglalva

A film régi történelmi adósságot pótol, hiszen a Rákosi-rendszer egyház- és papüldözéseit csak a rendszeráltás után lehetett egyáltalán megemlíteni és feldolgozni. Ebben az értelemben az igazságtétel művészi megjelenítése is elindult, amelynek fontos állomása ez a film. Sokak számára – hívők és klerikusok – tehát a filmes megjelenítés ténye a fontos, mások számára a téma újdonsága.

A mű nem csupán egy egyszerű történelmi feldolgozás, hanem egy mélyen emberi és filozófiai kérdéseket felvető alkotás, amely a hit, a megbocsátás és az elnyomás témáit járja körül.

Ugyanakkor azonban az az úttörő szerep óhatatlanul magán viseli az ilyenkor szokásos és bizonyos mértékben érthető leegyszerűsítéseket és fekete-fehér (jók és gonoszok) gondolkodásmódot. Még frissek a közelmúlt sebei, még sokan látják bele személyes szenvedésüket a filmbe, így az alkotók nem is törekedtek árnyalt megfogalmazásokra és megjelenítésekre.

Ehhez ráadásul természetes módon társul a biblikus megközelítés, - amelyre a film címe és a főszereplő vizuális megjelenítése is utal -, az ártatlan Jézus mártíromságának, önfeláldozásának képe, amely végképp didaktikussá és sematikussá keretezi a történetet. Így a film akarva-akaratlanul is mást mond a hívőknek és nem hívőknek, kereszténynek és ateistáknak. Ebből következően a Magyar Passió nyilvánvalóan az

egyházi iskolákban lesz elsősorban népszerű, ami azt is jelenti, hogy a világi iskolákban komolyabb előkészítést igényel, hogy ne ellenhatást váltson ki.
Ezzel együtt persze a film nemcsak történelmi és egyházi tanulságokat hordoz, hanem filozófiai kérdéseket is felvet az erkölcsről, a hitről, a megbocsátásról és az emberi méltóságról.

Fókuszok

A film elsősorban a lelkiismereti szabadság és világnézeti témák tárgyalásakor ajánlott történelem, társadalomismeret, etika és irodalom órák kiegészítése céljából. Nyilvánvaló, hogy jó tanári előkészítés esetén a kisebbeknek hit-és erkölcstan órákon is eredményesen használható. Fontos mementó lehet, hiszen szükséges emlékezni az áldozatokra és a nem felejthető rémtettekre. Ugyanakkor leegyszerűsített üzenete miatt kiegyensúlyozott tanári előkészítést igényel, mert szélsőséges esetben könnyen válhat a sérelmi politizálás puszta gyűlöletkeltő eszközévé.

A film tartalma

1950 után szisztematikusan megkezdődik az egyházak és a szerzetesrendek üldözése. A kommunista hatalom látszólag gesztusokat tesz az egyházak felé (a kegytárgyak visszaadása), de ténylegesen egyre durvábban üldözni kezdik őket - anyagi javaikat elvszik, tevékenységüket korlátozzák, majd pedig koholt vádakkal börtönbe juttatják vezetőiket. A film főszereplője Leopold atya egy ideig védeni próbálja közösségét, de koholt vádak alapján letartóztatják és kegyetlen kínvallatásoknak vetik alá. A cinikus hatalom – egy szovjet tiszt nyomására - ráadásul volt diákját, a vallásnak hátat fordító, és a szocialista rendszerben hívő fiatal tisztet, Keller főhadnagyot bízzák meg a beismerő vallomás kicsikarásával. Leopold atya erős hittel és erkölcsiséggel kitart és ellenáll, ami barbár vallatói fölé emeli személyiségét és példázatul szolgál a mai bátraknak is.

A film cselekménye

A film egy kisvárosi vallási közösség mindennapjait mutatja be, ahol a vallás gyakorlása élesen szembekerül a kommunista hatalommal. A történet középpontjában egy vallási ünnep vagy szertartás áll, amelyet a rendszer meg akar akadályozni. A hívők és a település közössége együttesen próbálja megőrizni emberi méltóságát, világnézeti szabadságát, miközben sokféleképpen szembesülniük kell a kommunista rendszer brutalitásával. A film a politikai rendszer és a vallási vezetők, illetve a közösség közötti konfliktusokat, illetve harcot mutatja be. Az elnyomókat Keller főhadnagy és a szovjet tanácsadó Fjodorov testesti meg, akik sokféle módon meg akarják törni a közösség ellenállását.
A főszereplő, Leopold atya próbálja békésen és bölcsen vezetni a közösséget, miközben egyre több személyes áldozatokat kell hoznia a hitért és a közösségért. A filmben hangsúlyos szerepet kapnak a személyes döntések, az erkölcsi dilemmák és a megbocsátás lehetőségei.

Történelmi háttér

A film 1950-es indítása történetileg kicsit félrevezető, hiszen már 1948-tól megkezdődik az egyházak és a szerzetesrendek üldözése. 1950 már a brutális kommunista diktatúra időszaka, ami miatt már nem lehetséges a Passió-történet teljességének történetileg árnyalt bemutatása – itt már csak a végkifejletet láthatjuk, itt már csak a mártíromság története jeleníthető meg, ami óhatatlanul didaktikussá és sematikussá – jók és rosszak, tettesek és áldozatok küzdelmévé - teszi a filmet. Nem kétséges, hogy már valóban üldözik az egyházakat és a klerikusokat, valamint a hívőket - kegyetlen elnyomással és megfélemlítéssel korlátozzák mindenki (nemcsak a hívők) szabadságát. A kommunista diktatúra nemcsak politikai, hanem kulturális és vallási szférában is szigorúan ellenőrizte az emberek életét, megkérdőjelezve a hit és a lelkiismeret szabadságát. Ezen belül példaértékű lehet a klerikusok helytállásának bemutatása, de ilyen módon történő kiemelésük a társadalomból történelmi kontextus nélkülivé teszi a filmet.
A Magyar Passió központi témája tehát a vallás üldözése 1950 után. A vallási közösségek életét valóban durván korlátozzák, miközben a hit sokak számára jelentett reményt és tartást a nehéz időkben. A "Magyar Passió" ezeket az erkölcsi dilemmákat és a hit megingathatatlanságát mutatja be egy személyes és társadalmi szinten egyaránt.

Főbb karakterek

- **Leopold atya**: A film főhőse, vallási vezető, aki saját identitását és hitbéli meggyőződését próbálja megőrizni a kommunista rendszer elnyomása közepette. Hiteles vezető, aki bátran vállalja a közösség képviseletét, akár személyes üldöztetése árán is.
- **Fjodorov**: A film egyik kulcsfigurája, aki a kommunista hatalom egyik magas szintű képviselője. Fjodorov karaktere szimbolizálhatja a rendszer kegyetlenségét és a hatalom elnyomó erejét. Ő az, aki a vallási közösség tagjait megfigyeli, elnyomásukat végrehajtja, ugyanakkor komplex személyiségként is megjelenhet, aki saját belső vívódásait is hordozza.
- **Keller főhadnagy:** A megtévesztett kollaboráns, akit alkati bizonytalansága megakadályoz abban, hogy autonóm erkölcsi lényként érvényesüljön.

Megbeszélendő motívumok

- **Hit és elnyomás**: A film mélyen vizsgálja, hogyan próbálja a vallás és a hit megőrizni szerepét egy totalitárius rendszerben. A vallási közösségek próbálnak ellenállni a rendszer nyomásának, és megőrizni identitásukat.
- **A felelősség**: Egy diktatórikus politikai rendszerben egy közösség vezetőjének különlegesen fontos szerepe van. Higgadtsága, kompromisszumkészsége és eltökéltsége nagyon fontos a közösség tagjai számára.
- **A passió és szenvedés**: A címből adódóan a szenvedés, a vértanúság és a megpróbáltatások motívuma központi szerepet kap. A film szimbolikusan utalhat Jézus passiójára, párhuzamot vonva a történelmi események és a keresztény szenvedés között.
- **Közösség és egyén**: A személyes hitek és a közösségi összetartás kérdései jelennek meg, különösen azzal a kérdéssel, hogy miként lehet megőrizni az erkölcsi értékeket a nyomás alatt.
- **A rendszer és az egyén viszonya**: A film bemutatja, hogy a totalitárius hatalom miként próbálja kontrollálni az egyén életét, és hogy a vallási vezetők miként próbálnak ellenállni ennek.

Ajánlott feldolgozási módok

A film feldolgozása nagymértékben függ a tanárok és diákok világnézeti (vallási) beállítódásától. A leegyszerűsítő megközelítés miatt a megbeszélés nagyon könnyen válhat

politikai hitvitává. Ebben az esetben természetesen nem arról van szó, hogy bármiféle módon mentegetni lehetne a kommunista diktatúra zsarnokságát és kegyetlenségét, csupán arról, hogy a filmben bemutatott példázat emberfelettivé (jézusi áldozathozatallá) tette a főhős személyét, amelyet így nagyon nehéz közvetlenül megközelíteni – a nézők személyes életéhez kapcsolni. Így a kiváló színészi játék ellenére nagyon könnyen válhat a film egy tézis, egy egyházpolitikai állítás puszta illusztrálásává.

Így a film pedagógia megközelítése is csak az árnyaltabb a történelmi háttér bemutatása lehet, ha a pedagógus nem akarja hitvitává degradálni a megbeszélést. Tanári oldalról valószínűleg a jól ismert erkölcsi példázatokkal (Szókratész, Jézus, Gandhi) való együttes bemutatás a leginkább célravezető.

A másik megközelítés a diktatórikus politikai rendszerek elítélése, amely megfosztja az embereket méltóságuktól és szabadságuktól. Ebben az esetben izgalmas lehet más filmekkel is összevetni, amelyek azt példázzák, hogy a diktatúrában mindenki méltósága és szabadsága sérült valamilyen formában – és ebben a szörnyűségben az egyháziak jelentős része példaadóan, emberségesen és erkölcsileg fedhetetlen módon viselkedett.

Budapest. 2025. 09. 12.

Jakab György